

JUDr. ROBERT PELIKÁN, Ph.D.
MINISTR SPRAVEDLNOSTI ČR

V Praze dne: 23.8.2017
Čj. MSP-613/2015-OD-SPZ/6
Počet listů: 3
Přílohy: 3

**Nejvyšší soud
Burešova 20
657 37 Brno**

Obviněný zemřelý J.M. – stížnost pro porušení zákona

Přílohy:

1. ověřená kopie rozsudku bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně, PSP–47, ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55
2. rehabilitační spis bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně sp. zn. 1 Rtv 158/91
3. kopie podnětu ke stížnosti pro porušení zákona JUDr. L.M.

Podle § 266 odst. 1 tr. ř. podávám ve prospěch obviněného zemřelého J.M.,

stížnost pro porušení zákona

proti pravomocnému usnesení bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 30. 1. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91.

Rozsudkem bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně, PSP–47, ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55, byl obviněný zemřelý J.M. (dále jen „obviněný“) uznán vinným trestným činem nenastoupení služby v branné moci podle § 265 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona (dále jen „tr. zák. z r. 1950“), kterého se dopustil tím způsobem, že:

„dne 25. 7. 1955 nenastoupil vojenské cvičení, jak byl povinen podle řádně mu doručeného povolávacího rozkazu, a neučinil tak ani do 24 hodin po lhůtě stanovené v tomto povolávacím rozkaze, přičemž se odvolával na svoje náboženské přesvědčení.“

Pro trestný čin nenastoupení služby v branné moci podle § 265 odst. 1 tr. zákona z r. 1950 byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 21 měsíců a současně podle § 43

tr. zák. z r. 1950 Sb. byla obviněnému vyslovena ztráta čestných práv občanských a práv uvedených v § 44 odst. 2 tr. zák. z r. 1950 na dobu tří let.

Podle § 68 odst. 1 písm. a) zákona č. 87/1950 Sb., trestního řádu (dále jen „tr. ř. z r. 1950“), byl obviněný povinen nahradit náklady trestního řízení zálohované státem.

Rozsudek Nižšího vojenského soudu v Brně, PSP–47, nabyl právní moci dne 11. 9. 1955.

Obviněný požádal podáním ze dne 18. 7. 1991 o rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb. (dále jen „zákon o rehabilitaci“), o které bylo rozhodnuto usnesením Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 30. 1. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, tak, že rozsudek Nižšího vojenského soudu v Brně, PSP–47, ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55, byl podle § 14 odst. 1 písm. f) zákona o rehabilitaci zrušen ve výroku o trestu a podle § 14 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb. byla zrušena všechna další rozhodnutí na zrušenou část obsahově navazující, pokud vzhledem ke změnám, k nimž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Usnesení nabylo právní moci dne 30. 1. 1992.

Usnesení Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 30. 1. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, bylo nesprávně odůvodněno tak, že výrok o vině z rozsudku Nižšího vojenského soudu v Brně, PSP–47, ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55, byl shledán v souladu se zákonem a v souladu se všemi procesními pravidly tr. ř. z r. 1950. Právní posouzení spáchaného skutku bylo hodnoceno v souladu s ustanovením § 265 odst. 1 tr. zák. z r. 1950 Sb a označeno za správné.

Rehabilitační senát Vojenského obvodového soudu v Brně pouze konstatoval, že uložený druh a výměra trestu byly ve zřejmém nepoměru ke stupni nebezpečnosti činu pro společnost za situace, kdy obviněný byl do spáchání předmětného skutku osobou občansky zachovalou, soudně netrestanou, a v jeho případě šlo o prvé porušení tehdy platných zákonů v souvislosti s jeho náboženským přesvědčením. Proto bylo konstatováno, že výrok o trestu byl shledán ve zřejmém nepoměru ke stupni nebezpečnosti činu obviněného pro společnost.

Na základě vydaného usnesení z 30. 1. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, poté rozhodl Vojenský obvodový soud v Brně v neveřejném zasedání konaném dne 27. 2. 1992 usnesením sp. zn. 1 Rtv 158/91 tak, že obviněný je účasten amnestie vyhlášené rozhodnutím prezidenta republiky a vlády Republiky Československé č. 54/1960 ze dne 9. 5. 1960 (dále jen „amnestie z r. 1960“) a podle článku V z důvodů části II, článku III rozhodnutí prezidenta o amnestii z r. 1960 se zastavuje trestní stíhání obviněného pro skutek, ve kterém byl spatřován trestný čin nenastoupení služby v branné moci podle § 265 odst. 1 tr. zák. z r. 1950.

Dne 10. 3. 1992 požádal obviněný o pokračování v řízení, které bylo zastaveno v důsledku aplikace amnestie z r. 1960.

Proto Vojenský obvodový soud v Brně nařídil na 4. 6. 1992 pod sp. zn. 1 Rtv 158/91 hlavní líčení, ve kterém rozhodl rozsudkem z téhož dne, který nabyl právní moci dne 23. 6. 1992, tak, že při nezměněném výroku o vině z rozsudku Nižšího vojenského soudu v Brně ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55, jímž byl uznán vinným trestným činem nenastoupení služby v branné moci podle § 265 odst. 1 zák. z r. 1950, podle § 227 tr. ř. obviněnému trest neuložil.

Rozsudek Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 4. 6. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, byl ve stručnosti odůvodněn procesním postupem soudu při aplikaci rehabilitačního zákona,

když zde bylo konstatováno, že v dané věci byly shledány zákonné překážky, které bránily za daného procesního stavu pokračovat v trestním řízení.

Z důvodu předchozího usnesení ze dne 27. 2. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, kdy bylo řízení proti obviněnému zastaveno z důvodu amnestie z r. 1960, nezbylo předsedovi senátu Vojenského obvodového soudu v Brně než respektovat ustanovení § 227 tr. ř., podle kterého je zákonem stanoveno, že jestliže byly dány podmínky pro zastavení trestního stíhání v důsledku amnestie a v řízení se pokračuje jen proto, že obžalovaný na projednání věci trvá, soud při nezměněném výroku o vině již trest neuloží.

Pravomocným usnesením Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 30. 1. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, byl porušen zákon v ustanoveních § 1 odst. 1, 2 a § 14 odst. 1 zákona o rehabilitaci ve vztahu k ustanovení § 265 odst. 1 tr. zák. z r. 1950.

Podle § 15 odst. 1 tehdejší Ústavy Československé republiky [ústavní zákon ze dne 9. 5. 1948 č. 150/1948 Sb. (dále jen „Ústava z r. 1948“)] se svoboda svědomí zaručuje.

Podle § 1 odst. 1 zákona o rehabilitaci bylo účelem zákona o soudní rehabilitaci zrušit odsuzující soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská a politická práva a svobody zaručené ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách zákon označoval za trestné, umožnit rychlé přezkoumání případu osob takto protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a umožnit ze zjištěných nezákonností vyvodit důsledky proti osobám, které platné zákony vědomě nebo hrubě porušovaly.

Podle § 1 odst. 2 zákona o rehabilitaci činy, které směřovaly k uplatnění práv a svobod občanů zaručených ústavou a vyhlášených ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v navazujících mezinárodních paktech o občanských a politických právech, byly československými trestními zákony prohlášeny za trestné v rozporu s mezinárodním právem a mezinárodnímu právu také odporovalo jejich trestní stíhání a trestání.

Podle § 14 odst. 1 písm. d) zákona rehabilitaci zjistí-li soud v přezkumném řízení, že přezkoumávané rozhodnutí je vadné zejména proto, že skutek byl uznán trestným v rozporu s tehdy platným zákonem, zruší rozhodnutí zcela nebo v části, v níž je vadné.

Podle § 265 odst. 1 tr. zák. z r. 1950 kdo v úmyslu vyhnout se trvale vojenské činné službě nebo zvláštní službě nenastoupí službu v branné moci do čtyřadvaceti hodin po uplynutí lhůty stanovené v povolávacím rozkaze, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

Podle § 2 odst. 3 tr. ř. z r. 1950 Sb. bylo úkolem soudu v trestním řízení zejména spravedlivé rozhodování v trestních věcech.

Vojenský obvodový soud v Brně se v rámci rehabilitačního řízení výše uvedenými ustanoveními důsledně neřídil.

Rehabilitace obviněného byla zúžena pouze na výrok o trestu a bez náležité pozornosti byl ponechán v platnosti výrok o vině, i když smyslem zákona o soudní rehabilitaci je a bylo

rehabilitovat, a to nejen právně, ale i morálně, co nejvíce těch, kteří v období totalitního režimu trpěli a byli pronásledováni.

V dané věci lze konstatovat, že došlo k porušení zákona tím, že rozsudek Nižšího vojenského soudu v Brně, PSP-47, ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55, byl zrušen pouze ve výroku o trestu podle § 14 odst. 1 písm. f) zákona o rehabilitaci a bez náležité pozornosti byl ponechán v platnosti výrok o vině, když rehabilitační senát v odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že výrok o vině ze zmiňovaného rozsudku bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně je správný, jelikož Nižší vojenský soud v Brně provedl dokazování v potřebném rozsahu a správně zjistil skutkový stav.

Třebaže lze souhlasit s názorem, že skutkový stav byl spolehlivě zjištěn a bylo možno z něj vycházet, rehabilitační senát se plně spolehl na právní hodnocení provedené v roce 1955 a nezabýval se dostatečně obhajobou obviněného, jíž nehodnotil v kontextu ústavně zaručených osobnostních práv, ač bylo jeho povinností provést ústavně konformní výklad i starších trestněprávních norem a zajistit účel rehabilitačního řízení deklarovaný v § 1 odst. 1 zákona o rehabilitaci.

Ignorance ústavně zaručených práv ve vztahu k ustanovení § 1 odst. 1 zákona o rehabilitaci, jehož účelem bylo zrušení odsuzujících soudních rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti označoval zákon za trestné, vyplývá i z dalšího postupu rehabilitačního senátu Vojenského obvodového soudu v Brně, který následně vydal rozsudek, jímž při nezměněném výroku o vině obviněnému trest neuložil toliko s poukazem na aplikaci amnestie z r. 1960 a užití § 227 tr. ř., podle jehož znění účinného do 31. 12. 1993, jestliže byly podmínky pro zastavení trestního stíhání v důsledku udělení milosti, amnestie nebo promlčení a v řízení se pokračovalo jen proto, že obžalovaný na projednání věci trval (§ 11 odst. 2 tr. ř.), soud, neshledá-li žádný jiný důvod ke zproštění obžalovaného, vysloví sice vinu, trest však neuloží.

Účel rehabilitačního řízení nebyl v důsledku vadného postupu Vojenského obvodového soudu v Brně naplněn.

Tento soud náležitě nezhodnotil, že obviněný svým jednáním toliko uplatnil právo na svobodu svědomí zaručené Ústavou z r. 1948. Pokud by tak učinil, shledal by, že skutek uvedený v obžalobě vojenského prokurátora není a nebyl trestným činem pro absenci jeho imanentního znaku – protiprávnosti.

Právo na svobodu svědomí přitom nelze zaměňovat se svobodou víry ani se svobodou náboženskou, když zejména motiv jednání pod imperativem svědomí je v případě odmítání vojenské služby nutno považovat za určující.

V tomto směru lze odkázat na nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 42/02, podle něhož výklad i sebestarších trestněprávních norem, je-li díky využitelnému procesnímu prostředku prováděný soudem dnes s důsledky pro posouzení trestního postihu osoby, tedy s důsledky zasahujícími do osobní sféry takové osoby, nemůže být proveden bez ohledu na dnes platné konstitutivní hodnoty a principy demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku České republiky. Jen takto omezeně, hodnotově diskontinuálně, lze chápat kontinuitu se „starým právem“, jehož aplikace (zákonnost) je předmětem soudobého řízení o stížnosti pro porušení zákona. Svoboda svědomí se projevuje v rozhodnutích jednotlivce učiněných v určitých konkrétních situacích, tedy „tady a teď“, pociťovaných jako hluboce prožitá povinnost. Strukturálním znakem svědomí je kromě

souvztažnosti k normě a zároveň k situaci i osobní prožitek bezpodmínečné povinnosti. Svoboda svědomí přitom patří k tzv. základním právům absolutním, tj. takovým, která nelze omezit obyčejným zákonem. Tento charakter práva na svobodu svědomí nemůže změnit ani skutečnost, že tzv. Ústava 9. května (Ústava z r. 1948) sice v § 15 svobodu svědomí deklarovala, avšak zároveň ji negovala tím, že stanovila, že svoboda svědomí nemůže být důvodem k odepření splnění občanské povinnosti, kterou stanovil obyčejný zákon. Odepřela tedy svobodě svědomí charakter tzv. absolutního práva, když toto nové omezení svobody svědomí přerušilo kontinuitu chápání svobody svědomí jakožto absolutního práva tak, jak ji chránila již ústavní listina Československé republiky z 29. 2. 1920 uvozená zákonem č. 121/1920 Sb.

Vzhledem k průběhu přezkumného rehabilitačního řízení mám za to, že je na místě, aby Nejvyšší soud sám rozhodl o návrhu na rehabilitaci, a tedy zrušil podle § 14 odst. 1 písm. d) zákona o rehabilitaci v celém rozsahu rozsudek Nižšího vojenského soudu v Brně ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55, protože skutek byl uznán trestným v rozporu s tehdy platným zákonem, a to Ústavou z r. 1948, a zrušil zároveň všechna další rozhodnutí na původní rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu. Nejvyšší soud ostatně podobně rozhodl již v minulosti, např. svým rozsudkem ze dne 1. 7. 2014, sp. zn. 7 Tz 19/2014.

S přihlédnutím k důkazní i procesní situaci, kdy kvůli úmrtí obviněného a dalším okolnostem nepřipadá v úvahu jakékoliv doplňování dokazování, se domnívám, že je možné a vhodné, aby Nejvyšší soud též sám rozhodl o zproštění obviněného obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř., poněvadž ze všech shora uvedených skutečností je zřejmé, že v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem. Takto Nejvyšší soud už rovněž v minulosti rozhodoval, a to např. rozsudkem ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. 11 Tz 28/2001.

Proto **navrhují**, aby Nejvyšší soud:

1. Podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 30. 1. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, byl v neprospěch obviněného zemřelého J.M., porušen zákon v ustanoveních § 1 odst. 1, odst. 2 a § 14 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., ve vztahu k ustanovení § 265 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona;
2. podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení zrušil a dále zrušil všechna rozhodnutí na toto usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, zejména též usnesení bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 27. 2. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91, a rozsudek bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 4. 6. 1992, sp. zn. 1 Rtv 158/91;
3. dále postupoval podle § 271 odst. 1 tr. ř. a podle § 14 odst. 1 písm. d) zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zrušil v celém rozsahu rozsudek bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně, PSP-47, ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T-28/55, a podle § 14 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zrušil zároveň všechna další rozhodnutí na původní rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu;
4. a podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil obviněného zemřelého J.M., obžaloby pro skutek spočívající v tom, že

„dne 25. 7. 1955 nenastoupil vojenské cvičení, jak byl povinen podle řádně mu doručeného povolávacího rozkazu, a neučinil tak ani do 24 hodin po lhůtě stanovené v tomto povolávacím rozkaze, přičemž se odvolával na svoje náboženské přesvědčení“,
čímž měl spáchat trestný čin nenastoupení služby v branné moci podle § 265 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona, neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.

JUDr. Robert Pelikán, Ph.D.
ministr spravedlnosti ČR

Nejvyšší soud rozhodl pod sp. zn.: [7 Tz 64/2017](#)